

Joensuulainen ASKO: Ammatillisesti suuntautunut kieltenopetus

Ritva Kantelinen

Itä-Suomen yliopistossa soveltavan kasvatustieteen ja opettajankoulutuksen osastossa Joensuun kampuksella on pyritty huomioimaan aineenopettajaopinnoissa myös ammatillisesti suuntautuneen kieltenopetuksen kenttä. Siksi yliopistossa onkin tarjottu opiskelijoille Ammatillisesti suuntautunut kieltenopetus -sivuainekokonaisuutta syksystä 1999 lähtien.

Kieltenopettajien aineenopettajakoulutusta järjestävät yliopistojen yksiköt ovat jo 1970-luvulta lähtien olleet sisällöllisen laajentamishaasteen edessä: tarve huomioida ammatillisesti suuntautuneen kieltenopetuksen kenttä kieltenopettajien koulutuksessa on ollut ilmeinen jo useamman vuosikymmenen ajan. Tarve on laajentunut, monipuolistunut ja syventynyt suomalaisen koulutusjärjestelmän kehittymisen myötä. Yliopistojen kielikeskukset aloittivat toimintansa 1970-luvun lopulla; keskiasteen koulutusta uudistettiin perusteellisesti 1980-luvulla ja kieliopinnot tulivat osaksi kaikkiin ammatillisiin tutkintoihin toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa; ammattikorkeakoulut aloittivat toimintansa 1990-luvulla. Samaan aikaan työelämä sen eri tasoilla ja tahoilla on monikulttuuristunut ja kansainvälistynyt niin, että vieraiden kielten taito ja kulttuurien välinen yhteistyöosaaminen ovat tulleet olennaiseksi ja arkiseksi osaksi ammatillista osaamista eri työtehtävissä. Tähän osaamistarpeeseen tarjoavat kielikoulutusta niin yksittäiset kieltenopettajat kuin kielikoulutkin.

Kuka sitten kouluttaa kieltenopettajat ammatillisesti suuntautuneen kieltenopetuksen tehtäviin? Perinteinen yliopiston aineenopettajakoulutus (eli maisterin tutkinto sekä yhdessä opetettavassa aineessa vähintään 120 op ja muissa opetettavissa aineissa 60 op ja vähintään 60 op:n laajuiset opettajan pedagogiset opinnot) pätevöittää kieltenopettajaksi niin yleissivistävään kuin ammatilliseenkin koulutukseen, opettamaan elinikäisen kielenopiskelunsa erivaiheissa olevia alakoululaisista aikuisiin (ks. Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 986/1998). Koko tulevan työkentän kattaminen aineenopettajaopintojen sisällöissä jokaisen opettajaopiskelijan kohdalla on käytännössä mahdotonta. Valitettavasti juuri ammatillinen ja ammatillisesti suuntautunut koulutus kieltenopettajien mahdollisena työpaikkana ovat jääneet, ja edelleen harmillisen usein jäävät, peruskoulun ja lukion yleissivistävän koulutuskontekstin varjoon aineenopettajaopinnoissa. Toinen väylä kouluttautua kieltenopettajaksi ammatillisesti suuntautuneelle koulutussektorille on suorittaa opettajan pedagogiset opinnot ammatillisessa opettajakorkeakoulussa, jolloin tulee kyllä huomioiduksi ammatillinen näkökulma, kun taas ainepedagoginen näkökulma jää usein vähäiseksi tai huomiotta kokonaan.

Itä-Suomen yliopistossa soveltavan kasvatustieteen ja opettajankoulutuksen osastossa Joensuun kampuksella olemme panostaneet kieltenopettajien koulutuksessa tietoisesti ja systemaattisesti myös ammatillisesti

suuntautuneen kieltenopetuksen kentän huomioimiseen opinnoissa jo 1990-luvun alkupuolelta lähtien (silloisessa Joensuun yliopistossa). Ammatillisesti suuntautunut kieltenopetus -sivuainekokonaisuus oli tarjolla ensimmäisen kerran syksyllä 1999, mistä lähtien opintokokonaisuuden sisältöä ja toteutustapoja on kehitetty jatkuvasti. Kehittämistyö on perustunut alan tutkimuskirjallisuuteen, niin kansalliselle kuin kansainvälisellekin. Kentältä työskenteleviltä ammatillisesti suuntautuneen kieltenopetuksen asiantuntijoilta, kieltenopettajilta ja kieltenopettajien rekrytoijilta, on koottu tietoa toiveista ja tarpeista – minkälaista osaamista ammatillisesti suuntautuneen kieltenopetuksen ammattilaisilta kentällä odotetaan ja vaaditaan.

Sivuaineopinnot: Ammatillisesti suuntautunut kieltenopetus 25 op

Yhä edelleen osalle yliopistoon tulevista, kieltenopettajaksi aikovista opiskelijoista on yllätys se, että aineenopettajankoulutus tuottaa heille kelpoisuuden opettaa myös muualla kuin peruskoulussa ja lukiossa. Ammatillisesti suuntautunut kieltenopetuksen kenttä on osalle opettajaopiskelijoista kaukainen ja pelottava, osalle kiinnostava ja innostava, omista aiemmista koulutus- ja työelämäkokemuksista riippuen.

Ammatillisesti suuntautunut kieltenopetus -sivuaineopinnot on suunnattu kielten aineenopettajaksi opiskeleville. Opinnot laajentavat ja syventävät opettajan pedagogisissa opinnoissa (60 op) hankittavia pedagogisia valmiuksia ammatillisesti suuntautuneen kieltenopetuksen alueella. Innostus ja rohkeus lähteä suorittamaan ASKO-opintoja saakin monen opiskelijan kohdalla alkunsa pedagogisten opintojen ainepedagogisilla opintojaksoilla, sen tutkielmaopintojaksolla tai soveltavassa harjoittelussa. Nykyisellään vuositasolla reilusta 40:stä soveltavan harjoittelun suorittavasta kielten (englanti, ruotsi, saksa, venäjä) pääaineopiskelijasta puolet valitsee harjoittelupaikakseen toisen asteen ammatillisen oppilaitoksen, ammattikorkeakoulun tai yliopiston kielikeskuksen.

ASKO-sivuaineopinnot alkavat nykyisessä toteutusmuodossaan joka toinen vuosi ja jakaantuvat kahdelle lukuvuodelle: kolme ensimmäistä opintojaksoa suositellaan opiskeltavaksi ensimmäisenä ja kaksi viimeistä seuraavana lukuvuonna. Punaisena lankana sivuainekokonaisuuden suunnittelussa on ollut teorian ja käytännön tiivis yhdistyminen. Sivuainekokonaisuuden tavoitteet voidaan tiivistää seuraavien osaamistavoitteiden muotoon. ASKO-opinnot suoritettuaan opiskelija osaa

- kuvata ammatillisesti suuntautuneen kieltenopetuksen teoreettiset periaatteet ja lähtökohdat, sekä
- suunnitella, toteuttaa, arvioida ja kehittää ammatillisesti suuntautunutta kieltenopetusta toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa, korkea-asteen koulutuksessa (ammattikorkeakoulut ja yliopistojen kielikeskukset) sekä ammatillisessa täydennyskoulutuksessa kyseisen koulutus kontekstin omien opetuksen tavoitteiden mukaisesti hyödyntäen ja soveltaen aihealueen uusinta tutkimustietoa.

Opiskelijat pääsevät soveltamaan käytäntöön opiskelemaansa teoria- ja tutkimustietoa ammatillisesti suuntautuneen kieltenopetusprosessin kaikissa vaiheissa: suunnittelussa, toteuttamisessa, arvioinnissa ja kehittämisessä. Tällä hetkellä syksyllä 2011 voimassa olevassa opetussuunnitelmassa (2011–2014) sivuainekokonaisuus rakentuu seuraavista viidestä opintojaksosta (ks. taulukko 1), joista kukin on laajuudeltaan 5 op:

- Ammatillisesti suuntautuneen kielten opetuksen ja opiskelun perusteet,
- Intercultural communication competence,
- Oppimisympäristöt ajassa, työssä ja koulutuksessa,
- Työelämän kielitaidon kartoittaminen ja kielikoulutusjakson toteuttaminen,
- Ammatillisesti suuntautunut kieltenopetuksen tutkimus.

Opintojaksoiden suunnittelusta, toteuttamisesta ja kehittämisestä vastaavat soveltavan kasvatustieteen ja opettajankoulutuksen osaston kielipedagogiikan professori ja lehtori. Naapuriosastossa toimivan

kasvatustieteen ja aikuiskasvatuksen yksikön kanssa teemme yhteistyötä Oppimisympäristöt ajassa, työssä ja koulutuksessa -opintojaksossa, josta vastaa aikuiskasvatuksen professori.

Taulukko 1. Ammatillisesti suuntautunut kieltenopetus (ASKO) sivuaineen opintojaksokohtaiset osaamistavoitteet Itä-Suomen yliopistossa, Soveltavan kasvatustieteen ja opettajankoulutuksen osastossa (Joensuun kampus).

* = maksimiryhmäkoko näillä opintojaksoilla 16 opiskelijaa

ASKO opintojakso

Opintojakson suoritettuaan opiskelija osaa

Ammatillisesti suuntautuneen kielten opetuksen ja opiskelun perusteet *

- kuvata ammatillisesti suuntautuneen kieltenopetuksen (Languages for Specific Purposes eli LSP/Vocationally Oriented Language Learning eli VOLL) teoreettiset lähtökohdat ja ominaispiirteet sekä kertoa ja selittää niiden soveltamismahdollisuuksia suomalaisessa koulujärjestelmässä ja täydennyskoulutuksessa
- raportoida kieliopintojen järjestämisen käytänteitä ammattiin tähtäävän koulutuksen eri asteilla sekä opettajan että opiskelijan näkökulmasta ja osaa kriittisesti arvioida käytänteiden kehittämishaasteita ammatillisesti suuntautuneen kieltenopetuksen teoreettisiin lähtökohtiin perustuen
- kuvata ammatillisen koulutuksen alueella työskentelevän kieltenopettajan työn ominaispiirteitä ja työssä tarvittavan ammattitaidon osa-alueet

Intercultural communication competence (englanninkielinen verkkokurssi)

- After completing this module, the student is able to identify the basic concepts and issues related to 'culture', intercultural communication and communication competence and to pay attention to her/his own communication roles in working life. She/He is familiar with the European framework for cooperation skills at a work setting and able to critically analyze the role of intercultural communication competence as a professional skill and to demonstrate professionally oriented intercultural communication competence.

Oppimisympäristöt arjessa, työssä ja koulutuksessa

- osaa soveltaa viittä eri näkökulmaa oppimisympäristöjen ominaisuuksien arvioinnissa
- osaa oppimisympäristöajattelun oppimisteoreettiset ja didaktiset perustelut
- omaa käytännön kokemusta erilaisissa oppimisympäristöissä tapahtuvasta opiskelusta

Työelämän kielitaidon kartoittaminen ja kielikoulutusjakson toteuttaminen *